

4. Карпов Н. С. Державний захист та забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у судочинстві, за законодавством України / Н. С. Карпов, О. І. Габоро // *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. – 2007. – Вип. 17. – С. 254–266.
5. Краснікова Н. А. Процесуальні аспекти забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві / Н. А. Краснікова // *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. – 2015. – Вип. 1. – С. 90–95.

СОЛОМЯНА
Анна Володимирівна

ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІЖНОГО ВПЛИВУ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

Діяльність приватних детективів, детективних розшукових підприємств, агентств на теренах України відносно нова. Популярність їх з кожним роком тільки зростає. Про що свідчить навіть кількість знайдених відповідей на запити у пошукових системах мережі Інтернет. Так на запит «детективне агентство» тільки в україномовних системах кількість відповідей перевищує 200 тисяч. Попри романтичний образ детективних розслідувань, описаних у художній літературі, детективна діяльність має цілком прагматичне значення. За неофіційними даними, в усіх регіонах України працює декілька тисяч приватних детективів та приватних детективних агентств. А відтак така діяльність вимагає належного законодавчого регулювання.

Починаючи із 2000 р., існує ціла низка законопроектів про приватну детективну діяльність, розроблених різними авторами, які не отримали своєї законодавчої підтримки. Але вже з кінця 2015 р. питання законодавчого врегулювання здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності як одного з шляхів забезпечення конституційних гарантій людини та громадянина на захист своїх законних прав та інтересів постало знову на передній план. 28 грудня 2015 р. народними депутатами Паламарчуком М. П., Кожем'якіним А. А., Продан О. П., Тетерук А. А. та ін. було зареєстровано новий проект закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». 19 квітня 2016 р. з другої спроби даний законопроект було прийнято у першому читанні [1]. Прийняття цього закону дозволить легалізувати приватну детективну (розшукову) діяльність, яка на сьогодні уже і так фактично здійснюється в Україні, поставивши її під контроль держави та значно збільшити можливості громадян України у захисті своїх законних інтересів, конституційних прав та свобод.

Приватна детективна діяльність сьогодні може стати тим альтернативним недержавним правоохоронним механізмом, необхідність якого довгий час обговорювалась у нашій державі [2].

Відповідно до нового законопроекту приватна детективна (розшукова) діяльність – це дозволена органами Національної поліції України незалежна професійна діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, що передбачені законодавством. Перелік послуг, які можуть надаватися досить широкий. За даними Всеукраїнської асоціації приватних детективів вони поділяються на такі групи:

- 1) забезпечення економічної безпеки фізичних та юридичних осіб (перевірка бізнес-зв'язків, протидія недобросовісній конкуренції тощо);
- 2) пошук осіб в Україні та закордоном (пошук осіб, що переховуються від усіх видів відповідальності, пошук родинних зв'язків тощо);
- 3) забезпечення особистої безпеки особи та членів її сім'ї (перевірка за допомогою поліграфа, перевірка приміщень на наявність звукозаписувальних пристроїв тощо);
- 4) спеціальні послуги (проведення експертиз, розшук затонулих об'єктів, надання послуг із навчання детективної діяльності);
- 5) інші послуги, які стосуються приватної детективної діяльності та не суперечать закону [3].

Законопроект, у свою чергу, дозволяє ще й надання таких видів приватних детективних послуг, як: збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, на договірній основі із сторонами судового процесу; пошук, збирання та фіксація відомостей в кримінальному провадженні на договірній основі з стороною кримінального провадження; пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення замовником приватних детективних (розшукових) послуг до правоохоронних органів або до суду, з метою захисту законних прав та інтересів такого замовника [1]. Тобто детективна діяльність, враховуючи всі законодавчі обмеження, виконує допоміжну функцію для правоохоронних органів та установ з одного боку, та забезпечує дотримання принципу рівних можливостей сторін у процесі з іншого. Виявивши ознаки адміністративних чи кримінальних правопорушень, детектив зобов'язаний звернутися до правоохоронних органів, які вже будуть вирішувати питання відповідальності за таке правопорушення.

Переглядаючи пропозиції різних детективних агентств, можна натрапити як на цілком традиційні послуги щодо розшуку загублених документів до зовсім неординарних послуг таких, як: допомога батькам у контролі за дітьми, алібі у сімейному житті, виведення осіб із різного роду сект, встановлення gps – маяка для контролю за людьми похилого віку, визначення хто насправді володіє акантом у соціальній мережі тощо. Звісно приватні детективи діють за принципом «дозволено те, що не заборонено» і у встановлений строк та конкретну платню допомагають

вирішувати найрізноманітніші забаганки клієнтів. При цьому неухильно дотримуючись принципів верховенства права, законності, дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, збереження професійної таємниці, конфіденційності, взаємодії із правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Саме ці обставини приваблюють осіб звертатися за допомогою у приватні структури, де з ними буде укладено конкретний договір, а не до державних правоохоронних органів (де діють застарілі механізми та корупційні схеми вирішення питань).

Детективні агентства посідають своє особливе місце серед недержавних суб'єктів запобігання злочинності ще й тому, що часто здійснюють не тільки опосередкований, а й безпосередній вплив на злочинні прояви. І для підвищення ефективності такого впливу необхідно, крім законодавчого врегулювання самої діяльності детективів, врегулювати належним чином систему навчання та взаємодії із державними правоохоронними органами. Оскільки тільки при злагодженій командній роботі приватних та державних правоохоронних структур можна досягти спільної мети – запобігання злочинам та їх припинення. За основу доцільно взяти досвід зарубіжних країн, де детективна діяльність вже давно довела свою ефективність.

До прикладу приватний детектив у Великій Британії має достатньо широкий вибір технічних засобів для здійснення своєї діяльності, йому доступна навіть криміналістична лабораторія поліції Лондона. Наприклад, є термінали, через які цілком законно можна отримати доступ щонайменше до 100 баз даних, а також до повного поіменного списку британських виборців і судових дос'є. В цій державі підтримується дуже тісне інформаційне співробітництво між приватними детективними агентствами та державними правоохоронними органами (поліцією) під час розслідування злочинів та захисту прав і свобод громадян.

Взаємодія приватних детективів з державними правоохоронними органами Франції згідно із законодавством здійснюється таким чином: 1) міністр внутрішніх справ, міністр юстиції, орган судової влади в межах повноважень можуть витребувати від детектива, який обслуговує певну територію, будь-яку потрібну інформацію для забезпечення національної безпеки, підтримання громадського порядку, попередження та розкриття злочинів (інформація, що цікавить відповідні державні структури, повинна бути підготовлена та надана детективом у найкоротший строк); 2) якщо під час виконання своїх службових обов'язків детективу стане відомо про будь-які факти вчинення злочину або такого, що готується, він повинен негайно поінформувати про це прокурора або суд на відповідній території.

Приватні детективи в Італії, наприклад, зобов'язані негайно давати відповіді на всі запити, зроблені посадовими особами поліції, державних органів чи агентами національної безпеки. За порушення положень законодавства у сфері регулювання приватної детективної діяльності особа може понести покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 2-х років або штрафу. Обсяг послуг, що надаються приватним детективом (агентством), міститься у спеціальній «таблиці послуг». Детектив не має права надавати послуги, які не зазначені в цій таблиці. Така таблиця має бути схвалена і затверджена префектом (керівником органу державної влади на відповідній адміністративно-територіальній одиниці) [4, с. 10–11].

Приватна детективна діяльність в Україні ще перебуває у стані реформування, але вже має у собі величезний потенціал запобігання злочинності, забезпечення безпеки громадян, підприємств і держави в цілому. Детективні агентства посідають своє особливе місце серед недержавних суб'єктів запобігання злочинності. Задля розширення позитивного впливу недержавних суб'єктів і в. ч. детективної діяльності у нашій державі необхідно:

- 1) розробити цілісну стратегію (концепцію) участі недержавних суб'єктів у запобіганні злочинності, де детективні агентства займуть своє чільне місце;
- 2) визначити та нормативно закріпити систему взаємодії приватних детективних підприємств (недержавних суб'єктів) із державними правоохоронними органами;
- 3) розробити та запровадити навчальні програми підготовки приватних детективів, порядок видачі ліцензій та свідоцтв;
- 4) розробити порядок доступу приватних детективів (недержавних суб'єктів) до державних баз даних та інформаційних систем;
- 5) визначити перелік дозволених приватним детективам дій, в т. ч. і з використанням спеціальних засобів;
- 6) законодавчо закріпити порядок використання отриманих у ході приватної детективної діяльності (недержавними суб'єктами) результатів.

Література:

1. Проект Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність №3726 від 28.12.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1.
2. Мотуз М. Тенденції розвитку приватної детективної діяльності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://law.knu.ua/images/abook_file/conf2011_kpp_motuz.pdf.
3. Офіційний сайт Всеукраїнської Асоціації приватних детективів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aupd.org/ru/services>.
4. Бугайчук К. Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз / К. Л. Бугайчук. // Право і безпека. – 2016. – №1 (60). – С. 7–13.